

Валентин Петрик
кандидат наук з державного управління, доцент,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного відділу історико-археологічних досліджень МІДЦ,
вчений секретар Міжнародної академії богословських наук

Дмитро Базик
кандидат філософських наук, вчений секретар відділення релігієзнавства
Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України

Прояви неоязичництва на теренах України

У статті розглядається феномен неоязичництва на території України: спільні ознаки, класифікаційна характеристика, особливості віровчення та ін.

Ключеві слова: неоязичництво, рідновірство, Україна.

В статье рассматривается феномен неоязычества на территории Украины: общие признаки, классификационная характеристика, особенности вероучения и пр.

Ключевые слова: неоязычество, родноверование, Украина.

This article deals with the phenomenon of neopaganism on the territory of Ukraine: similar features, classification characteristics, peculiarities of dogmas, and so on.

Keywords: neopaganism, ridnavira, Ukraine.

Особливістю сучасної релігійної ситуації в Україні є те, що формування її релігійної мережі відбувається за рахунок не лише традиційних конфесій, але й новітніх та нетрадиційних для нашої країни релігійних рухів. Новітні та нетрадиційні релігійні рухи поділяються за сутністю таким чином: християнські, східного типу (орієнталістські), синкретичні, наукологічні (сайєнтологічні), езотеричні, сатанинські та неязичницькі. За формою функціонування вони поділяються на релігійні організації, курси та центри духовного удосконалення й розвитку можливостей, філософські школи, школи східних бойових мистецтв, центри й гуртки народних та нетрадиційних методів лікування; а також можуть набувати інших форм.

Деякі з них історично не успадковані нашим народом від попередніх поколінь, не притаманні його релігійній духовності, культурно, ментально не укорінені, проте популярні завдяки місіонерській діяльності проповідників з їхньої історичної батьківщини.

Слід зазначити, що з-поміж новітніх релігійних рухів найбільш прив'язаним до національного ґрунту є вітчизняне неоязичництво. На сьогодні існує велика кількість праць про українське неоязичництво, які розглядають різні аспекти цього явища, але відсутні ґрунтовні системні дослідження. У сучасних посібниках та підручниках з релігієзнавства феномен неоязичництва розглядається фрагментарно або зовсім не розглядається. Неоязичництво має певний вплив на сучасне релігійне та суспільне життя України. Неоязичники регулярно проводять свої ритуали на території Старокиївської гори, які декілька разів закінчувалися конфліктами, а також слугують підґрунтям для виникнення нових конфліктів. Цим зумовлена актуальність дослідження.

Віровчення неоязичницьких груп містить положення давніх язичницьких релігій, езотеричних учень та результати духовних пошуків окремих осіб. Більшість сучасних вітчизняних язичників вважають, що їхня релігія здавна існувала і залишається нині етнічною релігією українців, частиною їхнього світогляду та основою духовності. Вони закликають не поклонятися «чужим богам», а повернутися до власних духовних витоків, шанувати предків, їхні звичаї та традиції, прагнути до колишньої «гармонії зі світом». Одне з їхніх тверджень зводиться до того, що давнє українське язичництво не зникло із запровадженням християнства, його елементи збереглися в національній культурі до сьогодні. Річ лише в тім, щоб якомога більше відродити його.

Виникнення та поширення різноманітних неоязичницьких релігійних рухів, діяльність яких спрямована на відродження або реконструкцію дохристиянських релігійних вірувань, можна назвати однією з загальносвітових тенденцій сучасності. На території США та Західної Європи неоязичницькі рухи первісно були представлені переважно під загальною назвою *вікка* (англ. *Wicca*), або як її ще називають «*релігія відьом, відьмацтво*» (англ. *Witchcraft*). *Вікка* – це неоязичницька релігія західного походження, що ґрунтується на вшановуванні природи. Вона набула поширення після 1954 року завдяки працям її засновника Д. Гарднера [див.: 5, с. 12]. Щоправда, на території Західної Європи, окрім вищеназваної вікканської традиції, починаючи з 90-х років ХХ ст. помітною є тенденція до створення окремих самобутніх релігійних виявів етнічної спрямованості. Так, можемо спостерігати процес створення неоязичницьких релігійних напрямів в Ісландії, Норвегії та Швеції (так званий «одінізм»), у Великобританії та Франції («друїдизм»), у Греції («еллінізм»). Власні релігійні громади етнічної спрямованості створюють також неоязичники в Італії, Латвії, Литві тощо. Відтак, не зважаючи на те, що вікканська традиція як вияв надетнічного,

синкретичного, окультного релігійного напрямку продовжує займати домінуючі позиції серед неоязичницьких рухів США та Західної Європи, все ж таки простежується певна диференціація неоязичницьких рухів на основі етнічного фактора або принципу пошуку власної етнічної самоідентифікації.

Якщо під неоязичництвом у світовому контексті розуміють різноманітні релігійні напрями, зорієнтовані на відродження дохристиянських вірувань, де фактор етнонаціональної самоідентифікації може як враховуватись, так і може бути не принциповим, то в Україні практично всі релігійні організації, діяльність яких спрямована відродженням або реконструкцією дохристиянських вірувань, ідентифікують себе на основі етнонаціональних ознак. Саме тому означений релігійний феномен на теренах України має назву «українського рідновірства».

На теренах України відродження та активізація неоязичницьких рухів має свою специфіку. Як правило, поняття «українське неоязичництво» переважною більшістю дослідників ототожнюється з поняттям «рідновірство», що, з точки зору сучасних реалій і тих трансформацій, які відбулись останнім часом у релігійних організаціях, що номінуються даними термінами, є не зовсім коректним. При цьому синонімізація означених понять притаманна не лише для популяризованих джерел інформації, зокрема, таких, як Вікіпедія в мережі Інтернет або навчальні посібники з релігієзнавства для студентів неспеціалізованого освітнього профілю, але й для деяких дисертаційних праць. Так, О. Гуцуляк [3] у процесі дослідження світоглядних аспектів феномена неоязичництва ототожнює поняття «українське неоязичництво» та «рідновірство», зараховуючи до неоязичництва монотеїстичні конфесії, зокрема РУНВіру та Собор Рідної української віри.

Відповідно, існує хибне ототожнення найбільш поширеної рідновірської релігійної конфесії, такої як РУНВіра, взагалі з усім феноменом рідновірства. Саме тому український релігієзнавець А. Колодний розмежовує ці поняття, стверджуючи, що: «Як віросповідання, РУНВіра не тотожна Рідній Вірі. Якщо рідновіри прагнуть відродити витокові язичницькі форми давньої релігійності українців, то рунвіри приймають реформовану Л. Силенком на принципах стандартів монотеїстичних світових релігій давньоукраїнську віру. Якщо *рідновірство* є природною релігією, то *рунвірство* є вже штучним релігійним витвором. Воно не має такої глибокої традиції в історії українства, як рідновірство» [6].

Як бачимо, феномени українського неоязичництва та рідновірства потребують належного теоретичного осмислення, систематизації та класифікації. Розпочнемо з детермінації досліджуваних релігійних феноменів.

Згідно з тлумаченням енциклопедичного словника російських релігієзнавців під терміном «неоязичництво» слід розуміти узагальнену назву нових релігійних рухів і культів, які ґрунтуються на відродженні давніх вірувань, звичаїв та обрядів, уявлень про богів-покровителів і міфологічної форми світогляду. Неоязичницькі рухи протиставляють себе монотеїстичним релігіям і претендують на осмислення й вирішення сучасних проблем особистості та суспільства. На відміну від язичництва, яке формувалося стихійно в результаті «зіткнення» представників родоплеменних культів з природою, сучасне неоязичництво виявляє свідоме культивування традиційного язичницького віроповчального та культового комплексу, доповненого теософськими, антропософськими та іншими напрацюваннями нетрадиційних релігій [10].

На думку дослідника В. Шнірельмана «під неоязичництвом слід розуміти загальнонаціональну релігію, штучно створювану міською інтелігенцією зі стародавніх локальних вірувань та обрядів з метою відродження національної духовності» [11].

Враховуючи справедливість вищезначених інтерпретацій терміна «неоязичництво», необхідно зазначити, що поняття «українське неоязичництво» в українському контексті має свою специфіку і є складовою частиною феномена «українського рідновірства». Інакше кажучи, усі українські неоязичники є рідновірами, але не всі рідновіри є українськими неоязичниками. Це пов'язано насамперед з тим, що не всі рідновіри ідентифікують себе з назвою «язичництво», деякі громади рідновірів прямо уникають ототожнення себе із цим поняттям. Водночас прикметною рисою в середовищі окремих груп українських неоязичників є те, що складова етнонаціональної самоідентифікації не завжди є принципово важливою. У всякому разі принцип етнічної чистоти не є перманентним і може тяжіти до абстрактних ідей на кшталт «арійства, або всеслов'янськості». Так, представники окремих громад українських неоязичників під час проведення «славлень» (власних релігійних обрядів) можуть ідентифікувати себе не як «українці», а як «русини, русичі» або ж пропагувати ідеї абстрактної слов'янськості, де фактично розмиваються межі етнічної відмінності між віруваннями українців, білорусів, росіян тощо.

Таким чином, *українське неоязичництво* – це сучасний релігійний рух, об'єднаний провідною ідеєю відродження в умовах сучасності автентичних релігійних вірувань, які сповідували мешканці території України в дохристиянські часи.

Що ж стосується поняття *українське рідновірство*, то його можна охарактеризувати як релігійний рух, зорієнтований на відродження, реконструкцію або створення етнонаціонального світогляду, світосприйняття та релігійних вірувань. При цьому вірування та обряди українських рідновірів можуть як уподібнюватись до первісних, автентичних вірувань, так і значно відрізнятися від них. Відзначимо, що певну специфіку мають особливості релігійності сучасних українських рідновірів, серед яких можна виокремити такі:

- 1) інтелектуалізація особистості українського рідновіра й навернення до віри шляхом засвоєння певного роду знань;
- 2) домінування патріотичних мотивів та створення громад за винятково етнічною ознакою;
- 3) зацікавленість історією власного народу та помітна ідеалізація минулого, зокрема дохристиянських часів.

З приводу організаційного оформлення рідновірського руху України зазначимо, що серед зареєстрованих в Державному комітеті в справах національностей та релігій на січень 2011 року фігурують 13 релігійних організацій рідновірського спрямування: Релігійний центр ОСІДУ Рунвіри, Релігійний центр силенкіян, Собор Рідної Української віри, Незалежні громади Рідної Віри, Релігійний центр об'єднань рідної віри України, Давньослов'янська Церква, Онуки Дажбожі, «Родове Вогнище Рідної Православної Віри», Слов'янська духовна течія «Великий Вогонь», «Руське Православне Коло», Громада язичників «Сіверяни», Громада «Руси», Громада «Трійця».

Наперед зазначимо, що не всі з числа вищеперерахованих рідновірських організацій є реально функціонуючими на даний момент. До того ж на теренах України має присутність рідновірство російського походження, локалізоване переважно на Півдні та Сході України [4]. Проте ми не ставимо за мету зупинятися на опису віровчення та обрядової практики сучасних українських рідновірських організацій. Про це можна дізнатися з текстів колективної монографії «Нові релігії України», відповідних номерів часопису «Релігійна панорама» або Інтернет-сторінок означених рідновірських конфесій. Першочерговим для нас постає завдання

систематизації достатньо строкатого рідновірського руху за відповідними критеріями, що надасть змогу побачити загальну картину релігійних шукань українців у контексті сучасних реалій. Відтак, типологізуючи феномен сучасного українського рідновірства в широкому розумінні, можна виділити п'ять його різновидів або груп, поклавши в основу класифікації систему уявлень про надприродне:

- 1) українські **рідновіри-монотеїсти**, в основі системи уявлень про надприродне яких покладено національно адаптований варіант монотеїзму на основі модернізації окремих етнічних елементів українського язичництва;
- 2) українські **рідновіри-неоязичники**, у віровченні яких стосовно сфери надприродного фігурують пантеїстичні та політеїстичні уявлення, що інтегруються в розвинений генотеїзм;
- 3) сучасні «**язичники-атеїсти**», які вважають себе вільними від вірування в реальність надприродного світу, однак вшановують прадавніх богів лише як символи минулого, відзначаючи свята, звичаї та обряди на знак поваги до своїх пращурів;
- 4) **ймовірні (можливі) рідновіри**, або так звані «симпатики» рідновірства, у яких відсутня чітка система уявлень про надприродне в рідновірській інтерпретації. Вони переважно є позаконфесійними, тобто не ідентифікують свою належність до жодної з діючих рідновірських організацій, однак їх можна часто зустріти під час проведення рідновірських великих свят та здійснення обрядів;
- 5) **прихильники рідновірства** за своїми світоглядними уподобаннями, які поділяють окремі рідновірські погляди, а то й навіть створюють власні варіації рідновірства, наголошують на необхідності створення власної релігійної системи поглядів на світ надприродного, які так і не вийшли на рівень формування власної конфесії та не беруть активної участі в релігійних обрядах інших рідновірських течій.

До першої групи в організаційному відношенні слід віднести насамперед релігійні громади РУНВіри (Рідної Української Національної Віри), створеної Л. Силенком з духовним центром в Оріяні – Святині Матері України в м. Спрінг Глені (США). Як зазначає український релігієзнавець А. Колодний, РУНВіра за своєю сутністю є новою, штучною релігією. У плані богорозуміння вона являє собою монотеїзм, де єдиним божеством виступає Дажбог [7]. Рідновірський монотеїзм також репрезентує релігійна організація Собор Рідної Української Віри, духовний центр якої, очолюваний Головою Духовного правління конфесії Орієм (Олегом) Безверхим, знаходиться у м. Вінниці [2]. Як зазначає український релігієзнавець-рідновір

Т. Беднарчик, «Боги в розумінні членів Собору – це могутні духовні особистості, які народжені з тіла Дажбожого» [1]. До того ж лідер цієї рідновірської конфесії у своєму інтерв'ю засвідчив, що єдиним божеством у громаді вважається Дажбог. Усі інші відомі давньоукраїнські божества теж вшановуються Собором в окремих обрядових діях, виступаючи при цьому в ролі його посланців.

До другої групи, тобто до українських рідновірів-неоязичників, можемо віднести такі конфесійні утворення:

- громади Українських Язичників «Православ'я» та Релігійний центр Об'єднання релігійних громад Рідновірів України (далі ОРУ) на чолі з Волхвиною Зореславою (у миру Г. Лозко);
- громада «Трійця» в м. Києві, яку очолює Е. Добжанський;
- Родове Вогнище Рідної Православної Віри (з 2012 року перейменоване на Родове Вогнище Слов'янської Рідної Віри), або Відичне Православ'я, офіційно зареєстроване із центром у м. Києві на чолі з Верховним Волхвом В. Куровським;
- громада «Руси» на чолі з Відій Арсенією (у миру – О. Туз), які відокремились від РВ РПВ;
- «Руське Православне Коло» (далі РПК), очолюване Світовитом Пашником (у миру – Віктором), яке також виникло шляхом відокремлення від РВ РПВ;
- незалежні громади Рідної Віри.

До третьої групи слід віднести представників неоязичницької Слов'янської духовної течії «Великий Вогонь», що виникла в м. Житомирі на чолі з Князем Огіном (у миру – Г. Боценюк), представники якої висунули досить оригінальну ідею язичницького атеїзму. Проте остання декларує ідеї абстрактної слов'янськості, що дає підстави вважати цю конфесію не причетною до відродження власне українського феномена неоязичництва.

До четвертої групи, тобто ймовірних рідновірів або «симпатиків рідновірства», належать люди із секуляризованого простору, так звані «сучасні богошукачі» – послідовники певних сучасних учень духовної чи містично-психологічної спрямованості. Так, під час релігійних обрядів рідновірів можна зустріти прихильників йоги, читачів езотеричної літератури різних напрямів, учасників неформальних угруповань (скін-хедів, готів, навіть колишніх сатанистів), анастасіївців, або, як часто вони себе ще називають, читачів книг В. Мегре, синельниківців – відвідувачів семінарів лікаря гомеопата та психотерапевта В. Синельникова.

До п'ятої групи, окрім читачів літератури рідновірської спрямованості, ми відносимо також деякі напрями рідновірства, які виникли в Україні, однак не набули свого організаційного оформлення в межах конфесії. До них слід віднести *ладовірство*, створене на основі ідей О. Шокала, та *ягновірство*, виникнення якого ініційоване В. Рубаном. Вони так і не вийшли за межі світоглядних студіювань з приводу рідновірської тематики, репрезентуючи себе, швидше за все, як дискусійні клуби, ніж релігійні організації.

Слід зазначити, що і власне «українське неоязичництво», будучи складовою феномена українського рідновірства, є неоднорідним феноменом. Ми вважаємо доцільним виокремити 2 основні напрями українського неоязичництва:

- 1) *українські язичники* (ОРУ, РПК, громади «Трійця», «Руси»);
- 2) *ведисти* (громади Відичного православ'я).

В основу цієї класифікації покладено принцип самоідентифікації українських неоязичників. Так, *українські язичники*, окрім самоназви «рідновірство» та «рідновіри», часто називають себе як «українські язичники», інтерпретуючи термін у позитивному руслі, як вияв природного світогляду та етнічної релігії українців [8, с. 29]. Вони ставлять знак рівності між термінами «язичництво» і «народна», або «національна», релігія. Уперше таке тлумачення було запропоноване російським дослідником Е. Анічковим. Волхвиня Зореслава (у миру – Г. Лозко) також виходить з позицій заперечення негативного відтінку змісту означеної назви [9, с. 35]. Водночас *ведисти* категорично відмовляються ідентифікувати себе з язичництвом. Так, волхв Родового Вогнища Рідної Православної Віри Святогор Магур зазначив, що він «не язичник, а православний русин-рідновір». Водночас останні часто наголошують на наявності прямого зв'язку українського рідновірства з давньоіндуїстською ведичною традицією, ідентифікуючи себе як «відичні рідновіри».

Варто відзначити, що серед виокремлених груп українського неоязичництва, окрім вищенаведеного класифікаційного принципу розподілу, існують суттєві відмінності в уявленнях про світ надприродного, особливостях взаємодії з ним та підходах до відтворення релігійної обрядовості. Так, *українські язичники* цілком слушно стверджують, що давня прабатьківська віра українського народу у своїй цілісності втрачена і тому потребує реконструкції на основі інтелектуально-наукових досліджень літописних свідчень, аналізу етнографічного матеріалу, українознавчих студій, здійснення процесу так званої «розхристиянізації» народних звичаїв та

обрядів. Певною інтелектуалізацією відзначається також і підхід до осмислення сфери надприродного. Так, волхвиня Зореслава наголошує на необхідності переходу до природного та етнічного світогляду. При цьому дослідниця пропонує свою класифікацію з приводу штучності та природності релігій, наводить відповідні критерії. Крім того, вона здійснює спробу критики загальноприйнятої в українській релігієзнавчій науці категорій «природного» та «надприродного», заперечуючи взагалі наявність останнього. Надприродне витлумачується як внутрішня характеристика природного [8, с. 39–40]. На нашу думку, такими критичними зауваженнями волхвиня-дослідниця постулює свою вірувальну позицію світоглядного пантеїзму, коли божественне розчиняється в природному, набуваючи в такий спосіб іманентних властивостей природного.

Ведисти ж навпаки претендують на власну автентичність, первинність, звичаєвість власної віри, наявність неперервної спадкової передачі духовної традиції від учителя до учня. Представники цього напрямку стверджують про здатність прямого контактування зі сферою надприродного світу, яка нібито з'являється після посвячення та притаманна духовним провідникам конфесії таємних містичних знань. У релігійній діяльності, окрім святкування календарних обрядів та щонедільних славлень, широко використовують різного роду психотехніки, зцілення немедикаментозними засобами (за допомогою накладання рук), медитативні стани («священні стани»: дивлення, ладування та явлення; використовуються з метою входження в змінені стани свідомості, здійснюючи в такий спосіб зосередження на власних містичних відчуттях). Практикують також «давньоруське» бойове мистецтво «Триглав», окремі елементи якого наділяються теж сакральним значенням як спосіб вдосконалення людського духу.

Варто зазначити, що як в українському рідновірському русі загалом, так і в українському неоязичництві зокрема, відсутня яка-небудь організаційна єдність та взаємодопомога між різними течіями. Спостерігаються відцентрові тенденції, дроблення рідновірського руху, виникнення нових напрямів, тлумачень та переходу вірян з однієї рідновірської конфесії в іншу. Більше того, ми маємо підстави стверджувати, що конфесійні трансформації в українському неоязичництві, які відбулися останнім часом, свідчать про кардинальне розходження векторів його подальшого розвитку. Зокрема, відокремлена від РВ РПВ громада «Руси» на чолі з Відій Арсенією (колись Гай Арсенія, а в миру – О. Туз) за особливостями розуміння надприродного та проведенням релігійних обрядів зараз дедалі більше наближається до течій українських язичників. Невизначеною остаточно є ситуація з новоствореною

конфесією «Руське Православне Коло», на чолі зі Світовитом Пашником, який свого часу був учасником ОСІДУ РУНВіри, потім разом з О. Безверхим створив Собор Рідної Української Віри в м. Вінниці, після чого перейшов до Відичного Православ'я, зрештою, вирішив створити власну рідновірську конфесію в м. Запоріжжі. Невдовзі він переїздить до с. Чапаєвка поблизу м. Києва, де продовжує розбудову новоствореної рідновірської конфесії.

Суттєві трансформації відбулися в складі РВ ВПВ, очолюваного В. Куровським, який виключив з конфесії ряд волхвів, відмежовується від відкритого спілкування з іншими українськими рідновірськими організаціями та шляхом створення тренінгових навчальних семінарів системи «Родосвіт» зблизився із психотерапевтом В. Синельниковим, який зараз перейшов у рідновірство за російським зразком, нібито отримавши давнє знання від старця з роду берендеїв – хранителів давньоруської релігії. Зараз В. Синельников створив в м. Сімферополі «Школу здоров'я та радості», де здійснюється навчання авторським методикам, засвоєння ведичного світогляду та поширення рідновірських ідей (переважно російських). При закладі сформована школа для дітей «Аз Буки Веді», метою якої є виховання молодшого покоління згідно з ведичними рідновірськими традиціями. Про відчутне зближення синельниківців з рідновірською конфесією «Родове Вогнище Рідної Православної Віри» засвідчують факти спільного проведення щорічних міжнародних «Фестивалів слов'яно-арійської культури», під час проведення яких неоязичники-ведисти читають лекції та проводять семінари-тренінги навчання начебто давно забутим слов'янськими народами лікувальним і магічним практикам. Як бачимо, яскравий приклад відходу від функціонування як релігійної організації до бізнес-структур, яка спекулює на застосуванні псевдорелігійних та окультних практик.

Отож, можна дійти висновку, що процес формування неоязичницького руху в Україні не набув належної кристалізації, тобто своєї як віроповчальної, так і організаційної завершеності. А відтак, українське рідновірство репрезентує себе не як традиційний, а, швидше, як штучно створюваний неорелігійний феномен.

З метою підтвердження вищесказаного розглянемо загальну схему навернення середньостатистичного українця в рідновірство. Цей процес, який можна назвати «прагненням до автентичності», що розпочинається з перегляду і трансформації світоглядних переконань та етнічного самоусвідомлення індивіда. Він полягає в пошуку етнічної, рідної віри

предків шляхом порівняння чи зіставлення з іншими релігійними традиціями іноетнічного, чужоземного походження. Наступним етапом є вивчення певних інформаційних джерел (літератури, періодики) з відповідної тематики, яка сприяє формуванню релігійно-світоглядних орієнтирів, а також налагодження спілкування з представниками різноманітних неоязичницьких рухів. Останнім етапом є свідоме входження особи до неоязичницького релігійного напрямку, прийняття посвяти та участь у проведенні культово-обрядової діяльності. Якщо порівняти вищеописану схему з процесом входження в релігійний простір у давньому чи сучасному традиційному суспільствах, де людина народжується у сформованій, напрацьованій віками релігійній традиції, то можна спостерігати обернено пропорційний процес («з точністю до навпаки»). Відтак, на сучасному етапі навернення середньостатичного українця в рідновірство нагадує, швидше за все, процес входження неофіта до нової нетрадиційної релігійної спільноти.

Також слід зазначити, що при об'єктивно-критичному вивченні феномена українського неоязичництва ми маємо право констатувати певну штучність процесу відродження автохтонної давньоукраїнської релігійності. Це у свою чергу зумовлено низкою чинників, до яких можна віднести такі:

- 1) тривалий у часі розрив з корінною дохристиянською релігійною традицією;
- 2) відсутність оптимальної кількості достовірних знань про дохристиянські релігійні вірування;
- 3) рекрутування переважної більшості сучасних неоязичників не із сімей традиційних язичників, а з числа «богошукачів».

Таким чином, процес відродження неоязичниками давніх релігійних вірувань українців збігається з творенням нової релігійності з яскраво вираженою тенденцією до інтелектуалізації або ж містифікації та самосакралізації. Відбувається процес творення неоязичницького світорозуміння і світоставлення не на основі реактаулізації глибинних форм давньої язичницької віри, а шляхом своєрідного реконструювання народних вірувань та обрядів з додаванням нових, часом у довільний спосіб, витворених релігійних елементів та смислів. Особливість цього процесу полягає в тому, що нове язичництво розпочало свій шлях відродження й формування не на сільських теренах, де воно має коріння свого функціонування у притаманних йому обрядових формах у минулому, зростало на характері господаря й способі життя язичника-землероба, у середовищі інтелектуальних переважно міських спільнот. Отже, маємо право констатувати, що наявні нині в Україні

рідновірські та неоязичницькі течії є результатом релігієтворчості окремих засновників відповідних конфесійних утворень.

Література

1. *Беднарчик Т.* Формування основ рідновірської релігійної ідеології Володимира Шаяна // Українське релігієзнавство. – 2003. – № 27–28. – С. 90–100.
2. *Безверхий О.* Собор Рідної Української Віри // Історія релігії в Україні. – К., 2010. – Т. 8 : Нові релігії України. – С. 284–293.
3. *Гуцуляк О. Б.* Неоязичництво як світоглядне явище (історико-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.05 / О. Б. Гуцуляк. – Л., 2005. – 27 с.
4. Історія релігії в Україні. – К., 2010. – Т. 8 : Нові релігії України.
5. *Каннингем С.* Вика для починаючих: Мистические таинства Старой Европы и «Книга теней» / Скотт Каннингем ; пер. с англ. К. Ткаченко. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2003. – 334 с.
6. *Колодний А.* Рідна Українська Національна Віра (РУНВіра) // Історія релігії в Україні. – К., 2010. – Т. 8 : Нові релігії України.
7. *Колодний А. М.* РУНВіра (Рідна Українська Національна Віра) / Анатолій Колодний. – К. : Світ знань, 2002.
8. *Лозко Г. С.* Пробуджена Енея. Європейський етнорелігійний ренесанс / Галина Сергіївна Лозко. – Харків : Див, 2006. – 463 с.
9. *Лозко Г.* Волховник. Правослов / Галина Сергіївна Лозко. – К. : Сварог, 2001. – 144 с.
10. Религиоведение // Энциклопедический словарь. – М. : Академический проект, 2006. – С. 692–693.
11. *Шнірельман В.* Неоязичництво на просторах Європи / В. Шнірельман // Людина і світ. – 1999. – Листопад–грудень.